

PORTRÉK A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA TAGJAIRÓL III.

Szerkesztette
HAMZA GÁBOR

AKADÉMIAI KIADÓ

A kiadvány a Magyar Tudományos Akadémia támogatásával készült.

Társszerkesztő
Deák Péter

Írta

Ádány Tamás, Badó Attila, Békés Ádám, Benke József, Czeti István,
Földi András, Hamza Gábor, Király Miklós, Koi Gyula, Kukorelli István,
Landi Balázs, Pókecz Kovács Attila, Sándor István, Schweitzer Gábor, Szabó Béla,
Szabados Tamás, Szoboszlai-Kiss Katalin, Tóth J. Zoltán, Váczi Péter

ISBN 978 963 664 066 8

Kiadja az Akadémiai Kiadó
1117 Budapest, Budafoki út 187–189. A. ép. III. em.
www.akademiai.hu

Első magyar nyelvű kiadás: 2024

© Hamza Gábor, 2024
© Akadémiai Kiadó, 2024

A kiadásért felelős az Akadémiai Kiadó Zrt. igazgatója
Felelős szerkesztő: Kovács Natália
Olvasószerkesztő: Rácz Attila
Nyomdai előkészítés: Mocsonoky Gábor
Fedélterv: Markó Natália
Termékmenedzser: Egri Róbert
Nyomdai munkálatok: Sowa Sp. z o.o.
Megjelent 24,67 (A/5) ív terjedelemben

Minden jog fenntartva, beleértve a sokszorosítás, a nyilvános előadás,
a rádió- és televízióadás, valamint a fordítás jogát,
az egyes fejezeteket illetően is.

Printed in Poland

Szibenliszt Mihály (1781–1834), a római jog és a jogbölcselet kiváló művelője

A Királyi Magyar Tudományegyetem központi épülete

Szibenliszt Mihály 1781. szeptember 19-én született Losoncon német ajkú családban. A pesti egyetemen bölcsészeti tárgyakat és jogot tanult. 1806-ban szerzett ügyvédi képesítést. 1807-től az akkoriban már majdnem 100 éves múltra visszatekintő, 1714-ben alapított váci piarista gimnázium tanáraként működött. 1810-ben szerzett jogtudományi doktori oklevelet a pesti egyetemen. Ugyanebben az évben kinevezést kapott a győri jogakadémián az akkoriban természetjognak nevezett jogbölcselet és a magyar közjog tanáraként. Győri jogtanárként Deák Ferencet is tanította. 1827-től haláláig a pesti egyetemen volt a római jog, a hűbéri jog és a büntetőjog nyilvános rendes egyetemi tanára, de 1829 és 1832 között helyettes tanárként jogbölcseletet is oktatott.

A Király Tibor akadémikus által 2007-ben latinról magyarra fordított tankönyve révén elsősorban büntetőjogásként ismert Vuchetich Mátyás (1767–1824) halálával megürült pesti katedrára többen is pályáztak. Szibenliszt a „Vuchetich-tanszéket” versenyvizsga alapján, annak győzteseként nyerte el. A versenyvizsgát Bécsben tette le, mert a magyar nyelvben nem rendelkezett a szükséges jártassággal. Magyar nyelvismeretének hiánya Szibenliszt pályázatának elbírálása során kisebb vita tárgyát képezte, amelyet azzal zártak le, hogy a Szibenliszt által oktatandó tárgyak esetében a magyar nyelvtudás hiányától el lehet tekinteni. Ez a példa szemléletesen tükrözi, hogy a magyar nyelvtudásnak már a magyar államnyelvet bevezető 1844. évi II. tc. hatályba lépése előtt is fontos szerepe volt még az egyetemi tanári kinevezések szintjén is, más oldalról pedig tudjuk azt is, hogy az egyetemen a nyelvtörvény hatályba lépését követően egészen az 1860-ban kiadott ok-

tóberi diplomáig megvolt a lehetőség arra, hogy a professzorok bizonyos tárgyakat ne magyar, hanem latin vagy német nyelven adjanak elő.

Szibenliszt két, tudományos igényességgel, latin nyelven megírt tankönyvet publikált. A két kiadásban, előbb Győrben, majd Pesten megjelent *Institutiones juris naturalis* című munkáját jelentős mértékben osztrák szerzők, elsősorban Franz von Zeiller (*Das natürliche Privatrecht*, átdolg. Franz Egger) részben kantianus műveire támaszkodva írta, ezért e művet a jeles jogtörténész, Eckhart Ferenc fordításként értékeli. Mindazonáltal Eckhart felhívja a figyelmet arra, hogy a pesti egyetemen abban az időben a Karl Anton von Martini (1726–1800) nevéhez fűződő korábbi természetjogi irányzat uralkodott, amelyhez képest Szibenliszt műve előrelépést hozott. Szibenliszt ugyanis Zeiller és más újabb külföldi szerzők művei alapján hazánkban elsőként bírálta Martini természetjogát, és ekként Martinival együtt a pesti egyetemen addig szolgáian követett természetjogi tanokat is.

Martini tanai egyébként már a maguk korában is elmaradtak a korabeli német tudományosság szintjétől, és bár Martini recepciója a XVIII. században hazánkban még színvonalemelkedést jelentett (Kosáry), a XIX. században már meghaladtottá vált. Ennek világos felismerése és a továbblépés Szibenliszt fontos érdeme. Megjegyzendő, hogy a győri jogakadémián Szibenliszt kimondottan engedélyt kapott a modernebb természetjogi tanok oktatására (Pauler), utóbb a pesti egyetemen azonban e törekvéseit fenntartásokkal fogadták (Eckhart). Mindezek alapján nem tűnik megalapozottnak Szabó Imre akadémikus azon észrevétele, amely szerint Szibenliszt kritika nélkül követte volna Martini tanait (Petrasovszky).

Jogbölcseleti tankönyvéhez képest kimondottan eredetinek nevezhető a Szibenliszt által szintén latin nyelven megírt és publikált római jogi tankönyv (*Institutiones juris privati Romani*), amely 1829-ben Pesten jelent meg. E tankönyvben ugyan szintén kimutatható a német természetjogi iskola (pl. Heineccius és Kaufmann műveinek) hatása, de jelentkezik már a Németországban abban az időben uralkodóvá vált történeti jogi iskola hatása is, amely a hazai jogtudományban csak jóval később, elsősorban Wenzel Gusztávnak (1812–1891), az MTA tagjának köszönhetően vált erőteljessé. Szibenliszt több alkalommal is hivatkozik a német jogi historizmus képviselőire, így pl. Gustav Hugo, Thibaut és Heise műveire. Időnként Savignyra is hivatkozik, de Savigny tanainak kiemelkedő jelentőségét a jelek szerint nem ismerte fel. A historizmus jeleként értékelhető, hogy Szibenliszt tankönyvében közli a XII táblás törvény fennmaradt töredékeit, amelyekhez hasznos kommentárokat fűz. Ez a tankönyv a pesti egyetemen folyó római jogi oktatás színvonalának számottevő emelkedését tükrözi.

Ahogy erre Pauler Tivadar is utal, a büntetőjog területén Szibenliszt csak részben fogadta el a modern német büntetőjogtudományt megalapító Paul Johann Anselm von Feuerbach (1775–1833) tanait, amelyekhez képest sok tekintetben a régi magyar megoldások megőrzésének szükségességét vallotta.

Szibenliszt Mihály 53 éves korában váratlanul halt meg Pesten, 1834. március 23-án. Tanszéki utódja a korábban a zágrábi királyi jogakadémián oktató Henfner János (1799–1856) lett, aki 1835-ben átvette Szibenliszt mindhárom tárgyának (római jog, hűbéri jog, büntetőjog) oktatását, és aki az első magyar nyelvű római jogi tankönyv (1855–1856) szerzőjeként is ismert.

Földi András

Szibenliszt Mihály főbb munkái

Institutiones juris naturalis, I–II. Győr, 1820–1823, 2. kiad. Pest, 1830–1831; *Institutiones juris privati Romani, I–III.* Pest, 1829.

Felhasznált irodalom

Kosáry Domokos: *Művelődés a XVIII. századi Magyarországon.* 3. kiad., Budapest, 1996; Pauler Tivadar: *Adalékok a hazai jogtudomány történetéhez,* Budapest, 1878; Eckhart Ferenc: *A jog- és államtudományi kar története 1667–1935.* Budapest, 1936; Földi András: *Adalékok a történeti jogi iskola a magyar jogi romanisztikára gyakorolt hatásának kérdéséhez.* In: Sajó András (szerk.): *Befogadás és eredetiség a jogban és a jogtudományban.* Budapest, 2004; Markó László (szerk.): *Új Magyar Életrajzi Lexikon, VI.* Budapest, 2007; Petrasovszky Anna: *Szibenliszt Mihály általános államtana.* Publ. Jur. et Pol. Miskolc, 25/1 (2007); Petrasovszky Anna: *Ius in sacra vs. ius circa sacra – Az állam és egyházak viszonya a 19. századi természetjog szerint.* Miskolci Jogi Szemle 2019/1; Szabadfalvi József: *Jogbölcseleti gondolkodás Magyarországon.* In: Jakab András et al. (szerk.): *IJOTEN: Jogbölcselet rovat* (szerk. Szabó Miklós), <http://ijoten.hu> (2019).